

*Een naderend begin
van iets nieuws*

Hans Heesen

Uitgeverij IJzer
Utrecht

*De ruimte was gevuld met ondoorgrondelijke lotgevallen,
die elkaar eenmalig op een punt ontmoetten alvorens
voor eeuwig uiteen te gaan.*

Hans Adler

I

Sommige namen zijn moeilijker te vergeten dan te onthouden. Dzinballe was er zo een. Dzinballe was een tijdlang een centrale figuur in mijn leven, zonder dat ik hem overigens had ontmoet. Ik werkte voor hem, maar indirect, via mijn oom Albert. Dzinballe bestond voor mij in éénregelige, door mijn oom uitgesproken zinnen.

‘Ik regel het wel met Dzinballe.’

‘Ik weet niet wat Dzinballe daarvan vindt.’

‘Als er iets is wil Dzinballe het meteen weten.’

Oom Albert was een neef van mijn moeder. Als vrijgezel hield hij er de zonderlinge gewoonte op na thuis alleen soep te eten, die hij in grote blokken in een vrieskist bewaarde en waar hij met een ‘hiepje’ naar behoefte een portie vanaf sloeg. Bezoek ontvangen deed hij niet. Wilde je hem spreken, dan ging je naar het café, waar hij dagelijks te vinden was. Waar hij van leefde wist niemand. Het ene moment platzak, dan weer in goeden doen. Ik was achttien en zocht een kamer. ‘Dzinballe heeft wel wat voor je,’ zei mijn oom en hij beloofde een goed woordje voor me te zullen doen. Nog dezelfde dag had hij een kamer voor me en ik mocht er zonder betaling wonen.

‘Let op,’ zei oom Albert, ‘zonder betaling is iets anders dan gratis: als tegenprestatie moet je elke maand de huur ophalen.’

Dzinballe – een voornaam heb ik nooit geweten – had her en der in de stad panden. Er moest cash worden betaald. Het innen van de huur was dus een verantwoordelijke taak, omdat ik op mijn maandelijksse ronde ‘een aardig bedragje’, zoals oom Albert zei, op zak zou hebben.

Met een bakfiets bracht ik mijn spullen over naar een ruime kamer aan de voorzijde van een statig, zij het wat vervallen huis aan de IJsselkade. Mijn leven kon beginnen.

Aangezien ik er twee dagen voor het eind van de maand introk en de huur op de eerste dag van de maand betaald moest worden, kon ik meteen aan de slag. Ik kreeg een lijst met adressen, de namen van de huurders die er woonden en wat hun huur was. Het ging om bedragen variërend van tweehonderd tot zeshonderd gulden, allemaal ‘heel schappelijk’, aldus oom Albert. Maar de totale huur bedroeg niettemin meer dan twintigduizend gulden. Ik kon niet verbergen dat dit bedrag mij imponeerde, waarop oom Albert lachend verklaarde: ‘Ja, het telt natuurlijk wel op.’

Plotseling kwam het wonen zonder huur te hoeven betalen mij niet meer zo ideaal voor. Waar begon ik aan? Zou het me misschien elke maand dagen kosten voordat ik alle huur ontvangen had, en moest ik een administratie bijhouden van wie wel en nog niet hadden betaald? Waarom moest er eigenlijk contant betaald worden? En waarom had oom Albert me gewaarschuwd dat Dzinballe het meteen wilde weten als er betalingsproblemen waren? Wat gebeurde er met wanbetalers? Wie inde de huur vóór mij? Waarom was die ermee gestopt? Waar was die gebleven?

We dronken koffie en cognac in het café. Het was nog ochtend, maar koffie zonder cognac was voor oom Albert ondenkbaar en ik kreeg zonder dat mij iets gevraagd werd hetzelfde voorgezet. Ik vroeg of het niet handiger zou zijn als de huur werd overgemaakt. Oom Albert wuifde dat van tafel: 'Dit is hoe het gaat.'

Ik was er niet gerust op. 'Hoe weten de huurders dat ze het geld aan mij moeten geven?'

'Ze weten ervan,' zei oom Albert, en om aan te geven dat het gesprek afgelopen was: 'Ik reken af.'

Ik stond op en liet mijn koffie en cognac half opgedronken achter.

Op de IJssel klonk de roep van een scheepstoeter met de klagende klank van een uitgeput lastdier. Een zwaarbeladen vrachtschip voer traag in noordelijke richting, om een stukje verderop rechtsaf te slaan naar het Twentekanaal, op weg naar het Ruhrgebied. Het voer onder Israëlische vlag, wat me vreemd voorkwam. Ik kon me niet herinneren ooit eerder een Israëlich binnenvaartschip te hebben gezien. Het maakte een verdwaalde indruk. Een paar maanden eerder had een man van middelbare leeftijd me op straat aangesproken met de vraag: 'Is dit Zutphen?' Ik had geknikt, waarna hij verder was gelopen. Ook hij had een verdwaalde indruk gemaakt. Ik had niet kunnen zien of mijn bevestiging hem tevreden stelde of niet, en had nog een tijdje nagekauwd op zijn vraag. Als iemand je de weg vroeg ging het meestal om een bepaalde straat of plek in de stad, niet om de stad zelf. Hoe was deze man in Zutphen beland zonder te weten óf hij in Zutphen was?

Het was aan de frisse kant, maar hij droeg geen jas. Een koffer had hij niet bij zich. Ik had hem nagekeken tot hij aan het eind van de Turfstraat rechtsaf de markt op liep, richting de kade, en uit het zicht verdween, en bedacht dat, als hij per schip was aangekomen, zijn vraag misschien niet zo wonderlijk was als ik gedacht had.

Diezelfde avond was ik de man weer tegengekomen. Hij zat achter een glas bier in het café waar oom Albert kantoor hield en ik ook regelmatig kwam. Hij herkende me niet. In de daaropvolgende dagen en weken dook hij op verschillende plekken in de stad op. Daaruit maakte ik op dat hij geen matroos was: de schepen die aan de IJsselkade aanmeerden lagen daar nooit lang – toch leek de gedachte dat hij per schip in Zutphen was aangekomen mij de enige logische verklaring. Was hij hier afgemonsterd? Of was hij wellicht als verstekeling van boord gegaan? Hoe dan ook, op een dag was hij verdwenen.

Op mijn kamer pakte ik de plattegrond van de stad erbij. Ik markeerde en nummerde de straten in wat me de meest efficiënte en best fietsbare volgorde leek, met als zuidelijkste punt de Emmerikseweg en als noordelijkste het eind van de Deventerweg. Om goed voorbereid te zijn – hoeveel tijd nam het langsgaan van alle adressen in beslag, hoe zagen de huizen eruit die ik moest bezoeken, wat voor soort mensen woonden er, waren er bijzonderheden die om speciale aandacht vroegen? – en straks niet voor verrassingen komen te staan, besloot ik de volgende dag een verkenningstocht te maken. Niet op de fiets maar te voet: als wandelaar kon ik wanneer me dat nodig leek eenvoudig, door een zogenaamd losgeraakte schoenveter

te strikken of rustig een sigaret op te steken, zonder op te vallen mijn tempo vertragen en intussen de omgeving in me opnemen.

Walstraat, Spitaalstraat, Tademasingel, Emmerikseweg en Buitensingel vormden een clustertje. Daarna was het een eind lopen voor ik via de Warnsveldseweg bij een volgende concentratie van straten aankwam: Weg naar Laren, Praebsterkamp en Deventerweg. Waarna de eveneens dicht bij elkaar gelegen centrumstraten restten: Halterstraat, Komsteeg, Rosmolensteeg, Bakkerstraat en Bartheze, en mijn vertrek- en tevens eindpunt: de IJsselkade.

Op sommige adressen kreeg ik al direct – door de gordijnen, de planten in de vensterbank, fietsen voor de deur, een voortuintje – een indruk van de mensen die er woonden. Andere adressen gaven minder makkelijk informatie over hun bewoners prijs. De hele wandeling duurde nog geen tweeënhalve uur. Maar dat zou natuurlijk anders zijn als ik bezoeken moest afdwingen. Dzinballes huurders waren kamer- en etagebewoners. Ik vroeg me af of ze allemaal thuis zouden zijn; ze wisten immers niet hoe laat ik zou komen! Ik moest er daarom rekening mee houden dat ik met een beetje pech elk adres vaker dan eens zou moeten bezoeken voor ik van iedereen de huur kon incasseren.

Maar tot mijn opluchting bleken mijn zorgen op dat punt ongegrond. Overal waar ik aanbelde werd meteen opgedaan. Iedereen was thuis. Of beter gezegd, overal was iemand thuis die netjes namens alle huisgenoten de huur aan mij afdroeg. Ik hoefde dus nergens terug te komen en nergens bestond onduidelijkheid over mijn be-

voegdheid als huurophaler, precies zoals oom Albert had gezegd. De stiptheid van betalen verbaasde me. Had geen van de huurders ooit betalingsproblemen? Of boezemde Dzinballe zoveel ontzag in dat niemand met zijn huur in gebreke durfde te blijven? Al te lang dacht ik hier trouwens niet over na, want ik was allang blij dat het zonder problemen was verlopen.

Het pand op de IJsselkade had drie verdiepingen. We woonden er met z'n zessen. Zelf zat ik op de begane grond. Per verdieping was er een keuken en een badkamer. Op mijn verdieping deelde ik die met Charlie. Charlie, eind twintig, was kunstenaar. Hij maakte surrealistische decalcomanieën, waarbij in het scheppingsproces een belangrijke rol was weggelegd voor het toeval. Zijn kamer deed tevens dienst als atelier. Ongeacht het seizoen droeg hij een muts van ramsvel, zoals hij nadrukkelijk preciseerde toen ik een keer meende dat het 'schaap' was.

Op de hoger gelegen verdiepingen kwam ik niet. Contact met de andere bewoners bleef beperkt tot vluchtige ontmoetingen op de trap of in de gedeelde wasmachine-ruimte. Wat ze deden, wist ik niet. Als de huur voldaan moest worden klopte Jappe, die recht boven mij woonde, een begin dertiger die zijn kale schedel compenseerde met woeste bakkebaarden, bij mij aan om het gezamenlijke huurbedrag aan mij te overhandigen. Het duurde daarvoor een paar maanden voor ik alle bewoners een keer gezien had. En nog langer voor ik ontdekte, of mezelf de gedachte toestond, dat er meer mensen woonden dan er op mijn lijstje stonden.